

reality (v našem případě univerzitní) na „šťastném příkladu“ osobnosti, o níž se dochovalo relativně značné množství zpráv, nepoměrně větší než o kterékoliv jiné osobnosti českých středověkých dějin.

Soukup se chopil příležitosti a využil toto množství informací ke střízlivému výkladu založenému na spolehlivé znalosti historické matérie s četnými exkurzy do všedního života tehdejšího učence. Výklady středověkých reálií se pokusil překonat bariéru mezi dnešní dobou a středověkem a mezi odborníkem a laikem. Přitom se až úzkostlivě snažil vyhnout se novověkým interpretacím Husova jednání, kterými je jeho historická podoba tak „zaplevelená“. Při autorově perfekcionistačtím přístupu k pramenům a odborné literatuře pak překvapí, že svůj výklad neopřel o obdobná zjištění (např. o recenzentovu studii o Husových přátelích).

Výsledkem je poučený výklad s bohatstvím odkazů na prameny a odbornou literaturu, který je pro zájemce o historii nebo o Husovu osobnost nepochybně instruktivní četbou, vedoucí k dalšímu studiu. Pro německého čtenáře musí být rozhodně zajímavý výklad o „Lutherovi před Lutherem“, i když se takovému chápání Husa autor brání. Ale vzhledem k tomu, že i německá verze Soukupovy knihy je určena spíše širšímu okruhu zájemců než odborníkům, troufám si pochybovat o úspěšnosti autorovy snahy – známe přece, jak navyklé jsou letité stereotypy uvažování o minulosti na obou stranách naší hranice!

To, co bezpochyby zaujme, je Soukupův pokus přiblížit středověkého člověka, jeho svět a jeho myšlení dnešním čtenářům. A hodnocení Soukupova hrdiny pak zůstane na čtenáři samotném, odborníkům bude autorovo pojetí beze vší pochyby sympatické svým poctivým přístupem a střízlivým, neideologizovaným výkladem, těm ostatním ponechme jejich „předpojatosti“ a doufejme, že v nich uvízne alespoň trochu věcné faktografie Soukupova textu.

Michal Svatoš

Brigide Schwarz, Kurienuiversität und stadtrömische Universitat von ca. 1300 bis 1471

(Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 46),
Leiden – Boston 2013, 924 s.

Brigide Schwarz se ve své nejnovější objemné monografii zaměřila na fungování římské městské a kuriální univerzity ve vrcholném a pozdním středověku (cca 1300–1471). Navázala tak na svůj předcházející výzkum věnovaný kuriální správě a papežské diplomacie, kdy zejména díky svému podílu na vydávání *Repertoria Germaniae* narazila na supliky řady osob zmiňujících studia na římské univerzitě či při kurii. Důkladná práce s prameny jí umožnila osvětlit fungování nejen římského, ale též kuriálního vysokého učení, což byla instituce značně specifická – na rozdíl od většiny ostatních univerzit nebyla (a nemusela být) dlouho pevně organizována a neměla ani pevné sídlo – a vzhledem k minimálnímu počtu dochovaných univerzitních pramenů nebyla dlouho bádáním rozlišována od římské městské univerzity.

Po úvodu, shrnutí dosavadního bádání a představení pramenů, z nichž byla klíčová papežská registra, představila autorka přehledně dějiny obou sledovaných institucí. V případě římské městské univerzity věnovala nejprve pozornost bule, kterou vydal v roce své

smrti papež Bonifác VIII. (1303). Dokument byl dosud považován za zakládací listinu *Studia urbis*, nicméně Brigide Schwarz dospěla důkladnou analýzou k závěru, že cílem bylo rozšíření kuriální univerzity. Právně tak byla pozice římského vysokého učení vyjasněna až v letech 1317–1321 za pontifikátu Jana XXII., jenž mimo jiné vymezil povinnosti a práva kancléře, jímž byl „*vicarius Urbis*“.

Další osudy *Studia urbis* stejně jako v případě kuriální univerzity souvisely s problematickým postavením papeže v době schizmatu. Rozvoj římské městské univerzity přinesl dočasný návrat Urbana V. do Říma, v návaznosti na něj proběhla v 60. letech 14. století její reforma. Tehdy došlo mimo jiné ke sloučení lékařské a filozofické fakulty. Pokus prosadit teologickou fakultu však neměl dlouhého trvání. Naopak se rozvíjely obě právnické fakulty. Brigide Schwarz dále podrobně sledovala rovněž zásahy dalších papežů, např. zřízení lektorátu řečtiny Inocencem VII. (1406). Vzhledem k propojení osudů obou římských vysokých učení za pontifikátu Martina V. pojednala o jejich dějinách od roku 1417 společně.

Studium curiae Romanae sleduje autorka od doby avignonského papežství, přičemž jeho počátky spadají již do poloviny 13. věku. Vzhledem k praktickým potřebám byl důraz kladen na výuku práva: při vysokém učení fungovaly opět dvě právnické fakulty. Pro zabezpečení jejich profesorů – provázejících kurii – bylo nejpozději od roku 1367 určeno „*collegium doctorum*“. Teologie byla většinou vyučována na generálních studiích jednotlivých církevních řádů. Brigide Schwarz dále našla doklady i pro výuku *artes*, která ale patrně nebyla soustavná. Upozornila rovněž, že v době pobytů papežů v univerzitních městech byla výuka na kuriální univerzitě jistě provázána s tamějšími vysokými učenými.

Opět v souvislosti se schizmatem se kuriální studia potýkala s různými problémy. Po roce 1370 provázeli profesori Urbana V. do Avignonu, ovšem záhy se za Řehoře XI. vrátili zpět do Říma. Spolu s nimi přišla do Věčného města řada zahraničních studentů. Po vypuknutí velkého schizmatu se však vrátili do Avignonu či odešli na jiné univerzity. Přes všechny potíže kuriální univerzita přečkala též období koncilů (více dokladů o jejím fungování je k dispozici pro kostnický koncil). Po volbě Martina V. došlo k znovuvybudování papežské kuriální univerzity. Nicméně po jeho návratu do Říma (1420) byla ve špatném stavu, stejně jako městské římské vysoké učení, takže byla připravena důkladná reforma. Roku 1423 byla vytvořena čtyřfakultní univerzita a došlo do značné míry ke sloučení se *Studiem urbis*. Spojená vysoká učení díky návratu papeže do Říma přitáhla množství zahraničních studentů. Nicméně městská římská univerzita se záhy pokoušela o emancipaci. Opětovné oddělení obou vysokých učení nastalo v důsledku toho, že v letech 1434–1443 provázela kuriální univerzita papeže Evžena IV. „na cestách“. V tomto období došlo opět k redukci kuriální univerzity na tři fakulty, a to teologickou a dvě právnické. Svoje vlastní obecné učení pak založil i basilejský koncil. Po jeho skončení došlo k obnově papežské kuriální univerzity. Vzhledem k tomu, že sídlila v Římě, pokračovalo spojení s tamější městskou univerzitou. V této době se obě těšily značnému zájmu zahraničních studentů i různých mecenášů – ke starší koleji pro chudé studenty založené papežem Evženem IV. (1431) přibyla díky odkazu kardinála Domenica Capranici na sklonku padesátých let 15. století další označovaná později jako *Sapienza Firmana*.

Druhý oddíl posuzované knihy je nazván „*Die Institutionen an beiden Universitäten*“, ovšem záběr je značně širší. Struktura ale díky dělení na podkapitoly zůstává přehledná. Značně přítom kolísá jejich rozsah – v některých je jenom v jednom odstavci rekapitulován stav objasněný v prvním oddíle, jinde jde o rozsáhlý výklad. Nejprve se autorka zaměřila na

římskou městskou univerzitu – představila její charakter, statuta i osoby pověřené dohledem na univerzitní práva, „personál“ (úřad kancléře, rektora, notáře, pedelů), strukturu profesorského sboru, včetně jeho zabezpečení, rekapitulovala organizaci univerzity. Dále se věnovala informacím známým o průběhu univerzitního roku a především detailně místům výuky a zakládání kolejí. Shrnula rovněž průběh promoci a stručněji pak pojednala o financování a pouze s odkazem na hlavní text a biografické přílohy zmínila reformátory, kteří zasáhli do dějin *Studia Urbis*. Téměř shodné členění pak má oddíl věnovaný kuriální univerzitě.

Třetí část knihy tvoří rozsáhlé exkurzy (s. 291–417), v nichž autorka rozpracovala různé problematické okruhy, jimiž nechtěla zatěžovat hlavní text. Podrobně tak rozebrala okolnosti fundace římské univerzity Bonifácem VIII., rotulus suplik profesorů a studentů římské univerzity, jež nově zařadila do roku 1379, dokumenty Evžena IV. vydané pro *Studium urbis* v letech 1431–1434, generální studia žebrových řádů při kurii, privilegium Martina V., jež umožnilo studium civilního práva klerikům, fungování univerzity basilejského koncilu, statuta advokátů konzistoře ze sklonku 15. století a konečně tři příklady slavnostní doktorské promoce papežem.

Po rozsáhlém anglickém shrnutí výsledků výzkumu jsou zařazeny před přehled pramenů, literatury a rejstříky ještě ediční a prosopografické přílohy. Zpřístupněny jsou tak především klíčové papežské dokumenty související s fungováním obou vysokých učení, supliky či zprávy o průběhu zkoušek. Dále autorka zpracovala medailonky známých či pravděpodobných studentů a profesorů římské městské i kuriální univerzity (v případě druhé z nich jsou uváděni i pedelové). Seznamy přitom nejsou řazeny abecedně, ale chronologicky. Samostatně pak v rámci anotované knihy shrnula Christiane Schuchard životní data známá o profesorech a studentech z oblasti římské říše a Polska. Mezi ně byl zařazen i Václav Bohunkův (Bohunkonis) z Vysokého Mýta (v rejstříku jen Alta Muta) či karmelitán Jan Konrádův (Conradi) z Prahy, pozdější penitenciář a provinciál řádové provincie. V hlavním textu pak byl několikrát zmíněn i vyslanec katolického kléru na basilejský koncil olomoucký probošt Jeroným Voghelsank (Vogelsang), jež byl papežem slavnostně promován doktorem kanonického práva. Životní data řady dalších studentů či profesorů obou sledovaných univerzit pak prozrazují souvislost s dějinami českých zemí (v předhusitské době jsou hojně doložena zejména jejich studia na pražské univerzitě).

Závěrem lze v souladu s autorkou konstatovat, že velkým přínosem pro obdobně zaměřené výzkumy je možnost vycházet z kritického aparátu novějších svazků *Repertoria Germaniae*, využívat digitalizované starší edice a zpřístupnění údajů některých z nich prostřednictvím internetových databází (v hodnocené práci přinesla cenná zjištění pro 14. století především databáze „*ut per litteras apostolicas*“ nakladatelství Brepols). Brigidě Schwarz se i díky práci s těmito zdroji podařilo zdařile vyrovnat s existencí minimálního počtu dochovaných univerzitních pramenů a vytvořit první soustavné shrnutí dějin kuriální a římské městské univerzity ve vrcholném a pozdním středověku.

Mlada Holá